

הלכות ציצית סימן יא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מח]

68) ואם תלה ואחר כך תפר, הרי זה פסול מדין 'תעשה ולא מן העשוי', וכמו שכתב לעיל (ס"ק מג). והחזו"א (א"ר סי' ג ס"ק כג) כתב שאפשר שכשר.

[משנ"ב ס"ק נב]

ר"ב הפגד קרוי מה ששקלשש בו האדם קומתו מראשו לרגליו, ואך הפגד קרוי מה שמתעטף בו⁶⁹.

69) ומה שאנו לובשים טלית קטן כשאורכה לקומת האיש, ביאר בשו"ת הרדב"ז (ח"ו סי' ב אלפים ק) שהוא מפני שאין העיטוף לעיכובא, וכיון שאנו מתעטפים בשעת התפילה בטלית גדול שרוחבה לקומת האיש די בכך, וכדי לקיים מצות ציצית כל היום אנו לובשים טלית קטן תחת המלבושים ואי אפשר ללבושה אלא כשאורכה לקומת האיש. ועוד, שדוקא בזמן שרוצה להתעטף צריך שיהיה רוחבה לקומת האיש שכך היא דרך העיטוף, אבל בזמן שלבושה אדרבה צריך שאורכה יהיה לקומת האיש, אמנם צריך שיהא הבגד ראוי לעטיפה, ואם אינו בשיעור הראוי לעטיפה, אינו חייב בציצית. ובוה ביאר מה שכתב השו"ע לקמן (סי' טז ס"א) ששיעור טלית הוא כדי שיתכסה בה ראשו ורובו של קטן בין באורך ובין ברוחב, כיון שבגד שאין ברוחבו בכדי לכסות קטן אינו ראוי לעטיפה ואינו חייב בציצית.

[משנ"ב ס"ק נח]

והוא הדין אם חוטי השתי בולטין בלא ערב או ערב בלא שתי, יש ספק אם עולין למנין, ועל-פני יתחד אותם במקום הפנפות⁷⁰.

70) ובספר ארחות רבנו (ח"א עמ' בא) כתב, שהגרי"י קניבסקי נהג לחתוך בטליתו את אותם החוטים העשויים לקישוט מסביב לכנפות באורך עשרה ס"מ.

והוא הדין אם נקבע בהנקה עד שעל-ידיה לא נשאר בו פשע⁶⁶.

66) ולענין מי שהרחיב את הנקב בידים עד אשר התמעט השיעור, נסתפק בוה האי"א (ס"ק יג), וצידד מסברא שכשר. אולם לבתחילה, משמע מדברי המשנ"ב להלן (ס"ק נא) שאין לעשות כן, כדי שלא יבואו הרואים לומר שהוא פסול, שהרי אין כולם יודעים את הדין.

[משנ"ב ס"ק נ]

וקרא כתיב ויעשו להם ציצת על פנפי בגדיהם, לא הקפידה תורה אלא שבעצת עשיה יהיו על הפנף ולא אחר-כך⁶⁷.

67) ומה שהוצרכו לטעם זה ולא הכשירו מטעם שאמרו בגמרא (מנחות לה, ב) שגרדומי ציצית כשרים, וכמבואר בשו"ע לקמן (סי' יב ס"א) שאם נפסקו כל חוטי הציצית ונשאר מהם רק כדי עניבה הם כשרים, ואף כאן שניתקו חוטי הערב עד שלא נשאר בכנף שיעור קשר אגודל נאמר שהוא כשר, ביאר בשו"ת בית שלמה (א"ר סי' א) שאין להכשיר גרדומים אלא מפני שלשון 'ציצית' משמע אפילו כל שהוא, אלא שבהלכה למשה מסיני נאמר בהם שיעור, ולכן גרדומין כשרים כיון שעל כל פנים שם ציצית עליהם. אבל בנקרע כנף הטלית ולא נשאר כמלא קשר אגודל, שדין זה נלמד מכתוב מפורש 'על כנפי בגדיהם', בו אין היתר של נשתירו גרדומיו.

[משנ"ב ס"ק נא]

אבל אם רוצה להטיל בו ציצית אחרות, דהני עשיה תדשה, פסול עד שיתפר מתחלה⁶⁸.

המשך מעמוד קודם

ולשיטת הגר"ח נאה שיעור קשר גדול הוא בין שלשה וחצי לארבעה ס"מ.

[ביה"ל ד"ה יעשה]

ומודדו ג' אצבעות מנקב ראשון בפגד⁶³, לא מהשני של צד ימין וצד שמאל⁶⁴.

63) ונקב ראשון, פירש השו"ע הלכות (ס"ט) שהוא הנקב הפנימי שבבגד.

64) והחזו"א כתב (א"ר סי' ג ס"ק יב) שזה מעכב אפילו בדיעבד, והוסיף שאת הנקב החיצון מותר לעשות בפחות מקשר גדול.

[ביה"ל שם]

גם ב' הנקבים יהיו באפן שהציצית יהיו תלויין לצדדי הפגד, אחר לימין ואחר לשמאל לפני ולאחרי, לא תלויין לצד הארץ⁶⁵.

65) ביאר החזו"א (שם), שאין כוונת הביה"ל שהציצית תהיה נוטפת, שהרי בכל אופן שיעשה לא יהיו הציציות נוטפות על הקרן, אלא כוונתו שיהיו שני הנקבים נמשכים לאורך הטלית, ואת הקשר יעשה סמוך לנקב החיצון, ובכך תהיה הציצית נוטפת על שטח הבגד שבין שני הנקבים. ולפי זה צריך להרחיק בין נקב לנקב, כדי שתהיה נטיפת הציצית ניכרת. ואם עשה את שני הנקבים לרוחב הבגד והציציות תלויות למטה, וכן אם עשה את הנקבים באלכסון, כתב שם שכשר בדיעבד.

60) והחזו"א כתב (א"ר סי' ג ס"ק כג), שיתכן שבאופן כזה כשר, שכן עיקר המצוה נעשה, אלא שחסר תיקון בלבד.

[משנ"ב ס"ק מד]

ואולי זה גס-פן מעכב אף בדיעבד⁶¹.

61) והחזו"א (א"ר סי' ג ס"ק יב) כתב שכשר, שהרי אמרו חז"ל שצריך להרחיק מלא קשר גדול, ולמה נוסף עוד משהו. אלא שכתב שאין נפקא מינה בנרון זה, שהרי אי אפשר לצמצם, וממילא צריך להרחיק עד שיצא הספק מליבו.

[משנ"ב ס"ק מה]

פשוט דהו גס-פן משערינן באדם בינוני⁶².

62) וכתב בספר שיעורין של תורה (שיעורי המצוות אות ג), שבארבעה ס"מ יש קשר אגודל ברוח, וכנראה שאף בשלשה ס"מ ומחצה כבר יש שיעור קשר אגודל של אדם בינוני. עוד כתב שם, שכיון ששיעור שלש אצבעות עולה יותר משיעור ס"מ, יש לעשות את הנקב בס"מ החמישי השישי או השביעי, אלא שראוי להחמיר שלא לעשות את הנקב בס"מ השביעי, וכדי לצאת ידי כל הדעות יש לעשות את הנקב בסוף הס"מ החמישי. והחזו"א היה נוהג למדוד ארבעה וחצי ס"מ ושם היה מורה לעשות את נקב הציצית. ובקובץ אגרות (ח"א סי' י) כתב שהשיעור הוא מ-4 ס"מ עד 5 ס"מ.

הלכות ציצית סימן יא

כב באר הגולה

צ שם ק טור
ממשקנות הנקרא שם
ר מהר"א בשם סמ"ג
ז"י ובעל העשור
זכבנו יונה ש טור
ת קבא קמא ק"ט

שנאמר 'על הכנף', ואם היה למטה ממלא קשר גודל היה תחת הכנף: הגה ומודרין זה (יד) (מו) בישר ולא באלכסון מן הערך (כ"י): 'אם היה רחוק מהכנף מלא קשר גודל, (מח) *ונתקו (מט) מחוטי הערב *עד שלא נשאר בו כשעור, פשר, כיון שהיה בו כשעור (נ) בשעה שהטיל בו ציצית זה: הגה ונהגין לעשות (ט) אמרא סביב העקב, שלא יתק שם ויהיה (נא) פחות מכשעור; וכן עושין אמרא בשפת הכנף למטה, מהאי טעמא (כ"י) בשם סמ"ק וכליבו): (גב) *יש אומרים שבתוף (טו) רחב הכנף (נג) אין לו שעור; *יש אומרים, ישדיו רחב הכנף פדיו הארץ. ונראין דברייהם: יא *אם הגדיל (נד) שקורין אוריליזא (י"ז) הוא רחב, *לא יטיל בו הציצית; ואם הטיל בו, פסול, ד'על כנפי כגדיהם' פתיב, וזה אינו נחשב מהכנף; *אבל עולה הוא לשעור מלא קשר גודל ולהתקת (נו) ג' אצבעות, כיון שהעקב בתוף הכנף: הגה *וטוב שימדד שעור קשר גודל (יח) (נז) בלא הגדיל,

שערי השוכה

בשם גתונדריס, ע"ש שכתב ד"ש לומר כיון שבשעת ציצית הנה חל עליהם אסור כלאים, אפשר ששם הפסול גם על הציצית, ונ"י השליפה נתקנו והו"ל חולמיה, לכן יש להחמיר לכתחלה, וברע"ב יש לסמוך אמכשירין, ע"ש:

יש לפסל הציצית של שלית זה משום העשה ולמ"ה, עין בתשובת גתונדריס חלק י"ד בסופו שכתב דנראי להחמיר להמיר הציצית ולחזור ולקשרם, ע"ש: (ז) בישר, עין מ"ש הש"ס ס"ק ט על הבי"י, וסמכמו בניתיא הלין בעד רבנו בי"י, ע"ש: (טו) אמרא, כתב הבי"י: אפילו טלאי של עור יכול להיות סביב העקב: (טז) רחב הכנף, אך הכנף קרוי מה שמתעטף בו, ונהבו הינו קומחו מראשו לרגליו: (י"ז) הוא רחב, עין בניתיא ויבד"א: (יח) בלא הגדיל,

באר היטב

בו ציצית חתך העקב שהיה הציצית למטה, פסול משום העשה ולמ"ה. שלית של צמר שהיתה מצצת כהלכתה, ונמצא בגדיל של משי שעושין בשפת השלית שהיו בו חוטיין של פשתן, והצרכו לשלף הגדיל לנתקו מן השלית, אם יש לפסל הציצית של שלית זה משום העשה ולמ"ה, עין בתשובת גתונדריס חלק י"ד בסופו שכתב דנראי להחמיר להמיר הציצית ולחזור ולקשרם, ע"ש: (ז) בישר, עין מ"ש הש"ס ס"ק ט על הבי"י, וסמכמו בניתיא הלין בעד רבנו בי"י, ע"ש: (טו) אמרא, כתב הבי"י: אפילו טלאי של עור יכול להיות סביב העקב: (טז) רחב הכנף, אך הכנף קרוי מה שמתעטף בו, ונהבו הינו קומחו מראשו לרגליו: (י"ז) הוא רחב, עין בניתיא ויבד"א: (יח) בלא הגדיל,

באר הגולה

למטה מקשר גודל, כן משמע מלשון הטור ומק"ר" כן סביב שהובא בבית"יוסף, אף מלשון הרוקח שהוא בבית"יוסף בדבור המתחיל כתב הרוקח נראה וכו', משמע לכאורה שהוא סוכר דאם הציצית היו בהשלמת קשר גודל בצמצום, אף שאינם למעלה ממנו, פשר, דנקב הציצית יכול להיות בתוף השעור, אף שלא יהיה למטה מהשעור, ומה שכתב הרוקח 'ברחב', צריך לומר 'רחב'. וקצת משמע דבריו הבי"ח שהוא סוכר גם לין לזינא כמו שכתבנו, עין שם היטב בדבור המתחיל ונעשה נקב בארף השלית וכו' בא"ד, וכן מבאר בלשון הרמב"ם שכתב: ומרחיק מפנה לא יותר על ג' אצבעות ולא פחות מקשר גודל, ומכניס שם ארבעה חוטיין וכו'; הרי דלפי"ח מה שכתב הרמב"ם 'ומכניס שם' קאי אחר כך צמצום שעורים הללו, אף מדברי הדרכי"שה משמע שהוא מפרש דברי הרוקח לענין אחר, עין שם, והוא דתק גדול בלשוננו, וגם מדברי הבית"יוסף משמע שהוא אינו מפרש כהרמב"ם משם, דאם לא יתן לה להטבית"וסף לנעמין דברי הרוקח לקמן לסייעתא להטור, והוא אדרבה כתב בהפוך מזה שם, שלא מצא ריון זה מבאר בשום מקום, אלא ודאי דהבית"יוסף אינו מפרש כדכתיב. אף לכתחלה בנדאי יש לזהר בזה שיהיו מנחין החוטיין למעלה מהשעור, דעשור קשר גודל משמע מן הפוסקים דהוא דאורייתא ולענוכא, כמו שפירש באל"ה רבה, אף לענין דיעבד צריך עיון נזה: * ונתקו מחוטי הערב וכו', עין במשנה ברורה שכתבנו דאפילו נעשה זה חתך אחר חליו הראשונה ותקשר שצל גביה, והוא נלמד מבסמוך סעיף יג, דכזה מחפשי הציצית, ומה שכתב הפרי"מגדים באש"לאברהם בסוף סעיף קטן יג לענין קרע שצנעה, ומספיק שם אי צנעה הוא קשר לבד או חליא גם כן, רוצה לומר דשמוא הלכה כהעלת"תמיד דקשר לבד הוא גם כן מתקיים בה שם גדיל, הוא רק מצדף ספק זה לענין קטן דאפילו דחייב ציצית הוא רק מדכונן, כדמוכח שם להמעיין, אבל לענין גדול דחייב ופשיטא דנכתיבן כרב הפוסקים וכמעט כלם, דדוקא עם החליא, ובלאו הכי לא נפק מן התורה, ולפי הנראה לא היה כידו ספר עלת"תמיד, רק מה שהובא מפניו בפוסקים, כי ענינו ד' שהשגתי ספר עלת"תמיד ורתיי בו שפירש בקרא דהקשר עם הכריכה שניהם דוקא הוא מן התורה, אלא לענין העשה ולא מן העשיה סבידא לה כיון דכל אחד מנייהו מעבב, צריך שיהיו שניהם צעורים בכשרות, וכן סבירא לה להלבוש, עין שם, ולפי זה, כדכונן שכתב עם חשקה לכלי עלמא צריך דוקא חליא עם הקשר, ועין באל"ה רבה בסמ"ג זה שהביא דברי הלבוש כמה שכתב דקשר אחד סני מדאורייתא וכו', והשיג עליו הרבה, ובאמת פנתו הוא בפשיטות, דשני הקשרים שאנו עושין, אחר קדם החליא והראשונה ואחר לחתור החליא, אחד מהן לבד הוא מן התורה, אלא שאנו עושין שניהם משמע ספק שפא חלכה פרושה השני שפשי"א מנחות לט ע"א, הובא בתוספות שם ד"ה קשר, או כפרוש הראשון שפשי"א, שהוא הקשר שאחר החליא,

משנה ברורה

(לט) השנה לכשר: (מו) בישר, פרושה, משפת הכנף מודדים בישר הג' אצבעות וכן השעור דקשר גודל, בין בארף ובין ברחב, כדלקמן בסוף סעיף י'; ואין מודדין השעורים באלכסון, שצל"גדיל האלכסון מתמעט הפדיה לערך ב' חמשיין [כ"י]: י (מח) ונתקו וכו', והוא הדין (מ) אם נקרע בהעקב עד שצל"גדיל"ה לא נשאר בו כשעור⁶⁶, ואפילו נעשה זה חתך אחר (מח) חליא הראשונה עם הקשר, וכבסמוך: (מט) מחוטי הערב, וממילא נתמעט ארף הכנף על"גדיל זה, ולפי מה שביאר בסמוך, הוא הדין אם נתמעט הכנף ברחבו: (נ) בשעה, וקרא כתיב וצ'עו להם ציצת על כנפי כגדיהם', (מז) לא הקפידה תורה אלא שבשעת צעיה יהיו על הכנף ולא אחר"כ⁶⁷, והינו דוקא אותן הציצית שנתלו בהכשר, אבל אם רוצה להטיל בו ציצית אחרות, דהיו עשה דרשה, פסול עד שיתפר מתחלה⁶⁸, כדלקמן בסמ"ג טו, עין שם: (נא) פחות מכשעור, אף דבר"עבד קשר, מפל מקום טוב לעשות כן, כרי שלא יבואו הרואים לומר שהוא פסול, דכלי עלמא לא דינא גמירי [כ"י]: (נב) יש אומרים שבתוף וכו', דסבירא להו דעקר שם כנף שרף על שפה התחתון של ארף הכנף, לא על רחב הכנף, רחב הכנף קרוי מה שמלכבש בו האדם קומחו מראשו לרגליו, וארף הכנף קרוי מה שמתעטף בו⁶⁹, דדרך העשור הוא בהארף: (נג) אין לו שעור, הנה למטה, דכדיל לעשות אפילו פחות מקשר גודל, אבל למעלה מג' אצבעות פסול [כ"י]: יא (נד) שקורין אוריליזא, והינו מה (מג) שפניחין קצת חוטי שתי בלא ערב, ובסוף אורגים, ויש שכתבו (מד) שהיו מה שאנו קורין אותו בלשוננו קרי"קע"ס, ואין חלוק (מה) בין אם הגדיל הוא בארף הכנף או ברחבו: (נה) הוא רחב, שהוא יותר ממלא קשר גודל, דאם לא-כן בלא הכי פסול, כ"ל: (נו) ג' אצבעות, הנה שלא ירחיק העקב משפת הגדיל והל"ה יותר מג' אצבעות: (נז) בלא הגדיל, ואם (מו) הגדיל רחב שתי אצבעות או שלש, יתחף מקצתו; והוא הדין אם חוטי השתי בולטיין בלא ערב או ערב בלא שתי, יש ספק אם עולין למנחין, ועל"כן יתחף אותם במקום הכנפות⁷⁰, ועל"כן (מו) שפת השלית שלנו שקורין שלא"ק"ז, שאין בו חוטיין אורגין משתי וערב, יתחף

שער הציון

(לט) פרי"מגדים: (מ) בסמ"ג טו בבית"יוסף: (מח) (מז) באר הגולה: (מט) פרי"מגדים ובלבוש"י: (נד) (מז) שלתן"שלמה: (מה) בבית"יוסף: (מו) מגן"אברהם: (מו) ח"י"אדם:

תרגום: 1 שפת הארגי, 2 אמרה [שפת הכנף].

